

Universitetet
i Stavanger

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA

BACHELOROPPGAVE

Studieprogram: BLU - Pedagogikk

Høst 2021

Åpen

Forfatter: Tina Melberg Hødnebo

Tina Melberg Hødnebo (sign. 27.12.2021)

.....
signatur forfatter

Kandidatnummer: 1319

Veileder: Sara Esmaeli

Fagansvarlig: Marianne Ree

Tittel: Lek sin rolle i møte med inkludering

Engelsk tittel: The role of play regarding with inclusion

Emneord:

Lek
Inkludering
Lek kompetanse
Sosial kompetanse

Side tall: 26

+ Vedlegg/annet: 10

Stavanger, 28.12.2021

.....
dato/år

Sammendrag

Lek er en av de viktigste arenaene for barns utvikling. Det er i den sammenheng avgjørende med kompetente voksenroller som kan tone seg inn på og tilrettelegge for barna, slik at de kan oppleve inkludering i givende samspill uansett forutsetninger. Under mine observasjoner i barnehagen observerte jeg hvordan lek kan fungere som en inngang til inkluderende samspill. Her hadde jeg hovedfokus rettet mot problemstillingen min, som omhandler hvordan barna på småbarnsavdelingen inkluderer hverandre via lek. I tillegg har jeg belyst og begrunnet relevante funn sett i lys av problemstillingen, og gjennom bruk av relevant teori.

Noen sentrale funn som kommer tydelig frem i oppgaven er omhandlende voksenrollen i arbeid med barns inkludering, og barns lek som grunnlag for inkludering. Noe som tydeliggjøres gjennom arbeidet med tematikkene er viktigheten av at barnehagen tilrettelegger for barnas undring, da barna blant annet bare har muligheten til å undersøke og leke med objekter som de voksne gir dem tilgang til. Denne gode tilretteleggingen ser vi resultatet av under observasjonene som er foretatt i sammenheng med oppgaven, hvor barna kommer seg inn i samspill med hverandre. Denne inkluderingen mestrer barna på egenhånd, og via leken. Men de voksne sin gode tilrettelegging ligger til grunn for disse gode situasjonene, da man kan se i observasjonene at de tilgjengelige leketøyene blir brukt som `inngangsbilletter` for å komme inn i leken.

Etter arbeidet med oppgaven har jeg selv fått en utdypet forståelse angående barns samspill, hvor viktigheten av voksenrollen som sagt har kommet tydelig frem via barnas handlinger i observasjonene mine. Lek og inkludering er spennende temaer, og det er mange faktorer som spiller inn i barnas forutsetninger for inkludering via lek. Hvordan barna allerede på småbarnsavdeling greier å mestre denne handlingen, vil bli belyst gjennom arbeidet med denne oppgaven.

Forord

Prosessen med å fordype seg i valgt tematikk omhandlende barns lek og inkludering har vært en lærerik og positiv opplevelse. Oppgavens problemstilling er inspirert av barnehagen jeg observerte i, hvor jeg ble fascinert av barna sin inkludering av hverandre på bakgrunn av den gode lekkompetansen de disponerte. Jeg ønsker å takke denne **barnehagen** for at de møtte meg med åpne armer og entusiasme for arbeidet mitt. Jeg må også få takke **Vigdis Eidsvåg** for at hun skapte en interesse for tematikken hos meg, via den gode undervisningen vi fikk det første studieåret. I tillegg har min veileder **Sara Esmaeeli** fungert som en støtte gjennom skriveprosessen, og jeg setter stor pris på forslag og veiledning jeg har mottatt. Jeg ønsker også å uttrykke en ekstra takknemlighet ovenfor min familie. En stor takk går til mine **foreldre** som alltid vil være mine første og beste veiledere. De har bistått med korrektur og generelle råd gjennom arbeidet mitt med oppgaven, noe jeg verdsetter høyt. Takk **Lena, Tiril, Maren** og **kollokviegruppen** min for at dere alltid stiller opp for meg, og for at dere har gitt moralsk støtte under hele skriveprosessen.

Til slutt må jeg få sende en takknemlig hilsen til barnehagene som har fungert som viktige støttespillere for meg:

Kjære barnehagen jeg jobbet i før påbegynt studie;

Tusen takk for at dere dyrket min interesse for yrket. Jeg setter stor pris på at dere viste meg hvor givende dette viktige yrket er, og at jeg fikk oppleve den fantastiske hverdagen dette yrket kan gi – når du har fantastiske og kompetente medarbeidere.

Kjære praksisbarnehagene jeg fikk tildelt det første og andre studieåret;

Tusen takk for at dere bekreftet valget mitt av yrke, ved å være gode veiledere og gode venner. Ved å være så fantastiske praksisbarnehager, sørget dere for at jeg gleder meg litt ekstra til å komme meg ut i arbeid.

Jørpeland, november 2021
Tina Melberg Hødnebo

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	5
1.1 Problemstilling	5
1.2 Avgrensning og begrepsforklaring.....	6
1.3 Oppgavens oppbygning	6
2. Teori	7
2.1 Inkludering	7
2.1.1 Sosial kompetanse	7
2.2 Lek	8
2.2.1 Lekkompetanse	9
2.2.2 Rollelek.....	9
2.2.3 Voksenrollen i barns lek.....	10
3. Metode	12
3.1 Valg av metode	12
3.2 Observasjon som metode.....	12
3.3 Kildekritikk & forskningsetikk.....	14
4. Empiri	16
4.1 Observasjon 1.....	16
4.2 Observasjon 2.....	18
5. Analyse & diskusjon	20
5.1 Småbarns lek som grunnlag for videre inkludering	21
5.2 Personalets rolle i arbeid med barns inkludering.....	22
6. Oppsummering & avslutning	25
Litteraturliste	27
Vedlegg	28
Løpende protokoll skjema 1.....	28
Løpende protokoll skjema 2.....	30
Informasjonsskriv foresatte.....	32
Samtykkeskjema ansatte.....	34

1. Innledning

I denne oppgaven har jeg foretatt undersøkelser og tredd inn i fordypningsprosesser som omhandler tematikkene lek og inkludering. Før jeg startet på studieforløpet mitt, jobbet jeg ett år i barnehage på storbarnsavdeling. I alle mine praksisperioder, på den annen side, har jeg vært utplassert på småbarnsavdelinger. Dette har bidratt til at jeg har fått oppleve begge aldersgruppene over lengre perioder, og virkelig fått opparbeidet meg en utdypende interesse for ulike trekk ved de ulike aldersgruppene. Jeg valgte disse tematikkene på bakgrunn av min interesse for utviklingsprosesser, spesielt omhandlende de minste barna. I den sammenheng, skal jeg begynne med fordypningsfaget mitt «Småbarnspedagogikk» neste semester. En vinkling av temaene som har vekket undring hos meg er hvordan barn selv kan inkludere hverandre inn i samspill, gjennom det naturlige fenomenet lek. Jeg foretok observasjoner på småbarnsavdeling hvor det ble synliggjort at barna disponerte ulike ferdigheter, som førte til at de hadde en evne til å inkludere hverandre inn i lek.

Ifølge rammeplan for barnehagen så har personalet ansvar for å organisere rom, tid og lekemateriale for å inspirere til ulike typer lek, i tillegg til å fremme et inkluderende miljø der alle barna kan delta i lek og erfare glede i lek (kunnskapsdepartementet, 2017, s. 15). Dette styringsdokumentet påpeker også at personalet skal støtte barnas initiativ til samspill og bidra til at alle kan få leke med andre, oppleve vennskap og lære å beholde venner (kunnskapsdepartementet, 2017, s. 18). For å oppnå et slikt ideelt samhold, er det viktig med et inkluderende fellesskap, tilrettelagt av kompetente voksne. Denne viktigheten av voksenrollen er noe jeg har skrevet mye om i tidligere oppgaver i forbindelse med mitt studieforløp. I disse oppgavene har ofte voksenrollen i møte med barns inkludering vært hovedfokus. Det var derfor spennende å få observere viktigheten av blant annet et inkluderende miljø og god tilrettelegging, for at barna videre skal kunne være aktivt inkluderende med forbehold om eget nivå og initiativ.

1.1 Problemstilling

Jeg ønsker gjennom denne oppgaven å se nærmere på og utforske den sentrale rollen lek utgjør for barns inkludering i leksituasjoner. Med utgangspunkt i valgt tematikk, har mitt interessefelt ledet til følgende problemstilling: *Hvordan barn på småbarnsavdeling inkluderer hverandre via lek.*

1.2 Avgrensning og begrepsforklaring

Sett i lys av oppgavens problemstilling ønsker jeg undersøke hvordan barn inkluderer hverandre via lek. Her har jeg valgt å ta utgangspunkt i barn på *småbarnsavdeling*. I barnehagen hvor jeg foretok observasjoner i forbindelse med oppgaven min, var den aktuelle småbarnsavdelingen en av to avdelinger bestående av barna på de laveste alderstrinnene. I dette tilfellet var avgrensningen på avdelingen barn i alderen fra 0-3 år. Jeg vil derfor sette søkelys på hvordan denne aldersgruppen sine forutsetninger er for inkluderende samspill.

Videre ønsker jeg også å utforske den sentrale rollen lekkompetanse har for barnas mestring, angående inkludering av seg selv og andre, med fokus på *innelek*. Jeg vil i den sammenheng begrunne og belyse tematikken i valgt problemstilling, med hovedfokus rettet mot typiske trekk for lek som finner sted inne i barnehagen.

1.3 Oppgavens oppbygning

I kapittel to vil jeg ta for meg teori om tematikkene inkludering og lek, som er relevante sett i lys av problemstillingen og foretatt avgrensning. Videre i kapittel tre skal jeg presentere det metodiske arbeidet jeg har foretatt, for å få empiriet mitt relevant for videre drøfting. Dette vil jeg fokusere på i kapittel fire, hvor jeg presenterer empiriet mitt i form av to observasjoner. Etterfulgt av presentasjonen, vil jeg i kapittel fem analysere empiriet og diskutere funnene mine med utgangspunkt i problemstillingen og i lys av valgt teori. Til slutt vil jeg i kapittel seks avrunde denne oppgaven ved å oppsummere sentrale funn og dra konkluderende slutninger.

2. Teori

2.1 Inkludering

For å kunne forstå viktigheten av inkludering i sosiale samspill, er det viktig å vite hva inkluderingsbegrepet omhandler. Inkluderingsbegrepet dekker blant annet inkludering av mennesker med ulike funksjonshemninger, språklig inkludering og inkludering av kulturelle minoriteter. I denne oppgaven, på den annen side, skal jeg se på inkludering rettet mot barn som inkluderer hverandre inn i leksekvenser. Dette fokuset av inkluderingsbegrepet går under formuleringen angående ulike arenaer, som inkluderende skole, inkluderende arbeidsliv og inkluderende samfunn. I en slik formulering av begrepet handler inkludering om at alle skal få være med. Denne inkluderingen handler i tillegg om å bryte ned skiller mellom mennesker, opparbeide gjensidig respekt, skape en følelse av tilhørighet, og et fellesskap på tvers av ulikhetene (Morken, 2016, s.165).

2.1.1 Sosial kompetanse

Lek og vennskap er sentrale deler i arbeid med inkludering og for å kunne utvikle barnas sosiale kompetanse, er det viktig med vennskap og nettverksbygging mellom barn i samme alder. Gjennom lek som metode, vil barna kunne utvikle sosiale ferdigheter som å be om hjelp, si unnskyld og å spørre om å få være med i lek. Dette er alle viktige faktorer for å kunne fungere i sosiale situasjoner med andre barn, og det kan være avgjørende at barna mestrer disse ferdighetene for å bli inkludert i videre lek (Sjøvik, 2014, s. 343 & 344). Barnas sosiale kompetanse kan derfor spille en viktig rolle i møte med inkludering.

Ifølge rammeplan for barnehagen så er sosial kompetanse en viktig faktor for å mestre sosiale samspill. Barnehagen har i tillegg ansvar for å legge til rette for utviklingen av vennskap, å støtte barnas initiativ til samspill, og bidra til at alle kan få leke med andre barn (kunnskapsdepartementet, 2017, s. 19). Den begynnende forståelsen av sosial kompetanse er en prosess som starter tidlig hos barna. For at et barn skal få utviklet både sine psykiske og sosiale ferdigheter, er det viktig at det tidlig blir etablert et godt samspill mellom barnet og de primære omsorgspersonene (Sjøvik, 2014, s. 127). Den første kommunikasjonen et barn opplever dreier seg ofte om følelser, noe som videre skaper et grunnlag for følelsesmessige bånd til de nærmeste omsorgspersonene. Det er avgjørende at barna opplever en slik

forforståelse, for å senere kunne ta del i kommunikasjon med andre (Sjøvik, 2014, s. 129). Dette tidlige samspillet mellom barnet og primære omsorgspersoner spiller derfor en viktig rolle i møte med barnets utvikling av egen identitet. I tillegg så danner det grunnlaget for barnets evne til å utvikle ferdigheter innen kommunikasjon, og er viktig for barnets utvikling av evnen til å kunne ha sosiale tilknytninger (Sjøvik, 2014, s. 130). Disse faktorene samlet utgjør en viktig rolle for barnets evne til å kunne inngå i givende sosiale samspill med andre. Dette vil si at barnets tidlige møter med disse samspillsrelaterte faktorene, er avgjørende for barnets forutsetninger i møte med blant annet inkludering inn i leksituasjoner.

2.2 Lek

Lek er en viktig del av ethvert barns oppvekst, men hva er egentlig lek? Det er et vanskelig begrep å forklare, og det er mange klassiske og moderne teorier angående fenomenet. Det finnes derimot noen karakteristiske trekk som avgjør om handlingen kategoriseres som lek eller ikke. Disse trekkene går igjen i flere av de ulike teoriene, hvor de mener at leken skal oppleves som; at leken er spontan og frivillig, at leken er morsom, at barna har et aktivt engasjement, at leken ikke har et tydelige mål, barna styres av indre motivasjon, og at leken gir følelse av kontroll (Öman, 2012, s. 76).

Basert på de mest vanlige lekmønstrene kan lek deles inn fire kategorier, som er bevegelseslek, konstruksjonslek, sosial lek og rollelek (Öhman, 2012, s. 78). Disse fire lekmønstrene er derimot teoretiske konstruksjoner, siden i virkeligheten blir de ulike mønstrene ofte brukt om hverandre i samme leksekvens (Öhman, 2012, s. 79). Et eksempel på dette har man i *observasjon 2*. Her har barna en rollelek med dukkene sine, men de er også i en konstruksjonslek, hvor de lager til stallebord til dukkene ved hjelp av duplo.

I møte med lek så stimuleres barnets motoriske utvikling, og via lek så kan barnas evne til å mestre allmenndannelse fremmes. Alt fra språket, de kognitive prosessene, det sosiale anlegget og de moralske ferdighetene kan altså bli utviklet gjennom fenomenet lek (Lillemyr, 2020, s.33). Det er derfor viktig at enhver barnehageansatt har de nødvendige kunnskapene om temaet, da deres tilrettelegging for å få barna i samspill kan fremme blant annet barna sin danning og utvikling. De voksne har også et ansvar for å blant annet sørge for gode

lekemiljøer, tilrettelegge for lek, og å støtte barnas lek, for å bidra til at barna får opparbeidet en god lekkompetanse.

2.2.1 Lekkompetanse

Det å ha lekkompetanse innebærer blant annet at barna mestrer ferdigheter for å komme seg inn i lek, og for å opprettholde den (Utdanningsdirektoratet, 2016). Jeg ønsker i den sammenheng å utforske den sentrale rollen lekkompetanse har for barnas mestring angående inkludering av seg selv og andre i innelek.

En annen kompetanse det kan være viktig for barna å mestre, for å lettere oppnå inkludering inn i lek, er den felles forståelsen av det sosiale kunnskapssystemet. En slik forståelse fra barna sin side, vil si at de er klare over sin egen og andres posisjon i vennekulturer. Dette systemet innebærer at barna vet hvem som får være med å leke, hvem som bestemmer i leken og hvordan man skal oppføre seg mot hverandre. For å kunne observere hvordan dette systemet omfatter en aktuell gruppe, er det nødvendig å se på samspillet mellom barna og dynamikken i samspillene deres (Öman, 2012, s. 109).

2.2.2 Rollelek

Rollelek kalles også symbolsk lek eller psykodramatisk lek. Slik type lek omhandler at barna velger eller tildeles ulike roller og forestiller seg forskjellige ting og steder som trengs i leken deres. Rollelek er den formen for lek som spiller en mest sentral rolle for barnas språkutvikling. Det er blant annet på grunn av at i rolleleken er språket nødvendig når barna skal bli enige om innhold, fordele roller og klargjøre symbolhandlinger. Språket er også viktig for at barna skal greie å føre leken videre selv, når det oppstår misforståelser som må oppklares eller som leder til konflikter. Barnas språk utfordres hele tiden i en slik lek, og et slikt samspill er avhengig av barnas egen evne til å argumentere, å gjøre seg selv forstått og å forstå de andre barna (Öhman, 2012, s. 78).

Barn kan undersøke og leke med objekter som de voksne gjør det mulig for dem å få tak i. Gjennom en slik undring og utforskning, vil barna tilegne seg kunnskap om objektene funksjon. Et barn allerede i to års alderen vil kunne befinne seg på et høyere nivå, hvor barnet

kan ha en tendens til å rette fokuset mer mot uoppnåelige handlinger. Dette kan være handlinger barnet ønsker å kunne gjennomføre, som for eksempel å kjøre bil, å fange skurker og å undersøke pasienter. Her endres barnets fokus fra et objekt som er forbundet med aktiviteten, til kommunikasjon og handling. Her vil barnet fokusere på å prøve å etterligne de voksnes handlinger. Barna legger da vekt på handling i stedet for rolle. Det vil si at barna i den alderen er mer opptatt av handlingen `å kjøre bil`, enn å inntre i rollen som sjåfør. Dette endrer seg derimot gradvis, hvor barna lever seg mer og mer inn i rollene bak de ulike handlingene. Da har barna lært å ikke bare etterlignende handlinger, men å inntre i en rolle hvor de forestiller seg at de er i rollen (Warrer & Broström, 2018, s.16). I dette stadiet er da barna klare for å utvikle handlingene; å kjøre bil, å fange skurker og å undersøke pasienter, til å innta rollene som; sjåfør, politi og lege. Et hovedtrekk med rolleleken, for barn mellom tre og seks år, er de raske skiftene og transformasjonene leken kan møte. Rolleleken som finner sted i denne aldersgruppen kjennetegnes også av barnas økende evne til å holde på et leketema og å kunne utvide leken (Öhman, 2012, s. 134).

2.2.3 Voksenrollen i barns lek

De voksne i barnehagen har et ansvar for å anerkjenne barns ulikheter og for å tilrettelegge for disse ulikhetene og behovene barna har i sosiale samspill. Disse ulikhetene kan gjøre det utfordrende for noen barn å være i lek, eller vanskelig å mestre det å komme seg inn i lek med andre. Det er derfor viktig at den voksne kan støtte barna ved å lede og hjelpe de inn i lek, men og å kunne fungere som et støttende stillas for barnet mens det er i leksituasjonen (Utdanningsdirektoratet, 2016). For å fremme barnas undring og utforskning er det derfor viktig med kompetente voksne i barnehagen. Det å bruke rommene i barnehagen som den tredje pedagog, er et uttrykk som blir brukt om den gode og nødvendige tilretteleggingen av barnehagens innemiljø. Det pedagogiske miljøet i barnehagen kan ha stor betydning for barnas møte med lek, og en god tilrettelegging må til for å fremme barnas undring og utforskning i leksituasjoner. De mest sentrale rammene i arbeidet med tilrettelegging er `Pedagogen(1), pedagogikken(2), miljø og rammer(3)`, disse dimensjonene virker sammen om å oppfordre barna til å utforske blant annet sine sanser og omgivelser (Warrer & Broström, 2018, s.54 & 55). Barna har også et behov for voksenroller som kan inspirere, gi dem tid og rom for lek. Et godt lekklima vil være avgjørende for at barna skal kunne leke og utforske, og det er derfor viktig med god tilrettelegging fra voksne i barnehagen.

Voksenrollen i barns lek kan være vanskelig å forholde seg til. Det er viktig at den voksne ikke avbryter barnas naturlige lekeprosess, ved å gripe inn i leken. Da kan det være lurt å holde litt avstand til leken og i stedet forsikre barna om at de er trygge, ved å fungere som en trygg base for barna. Dette kan den voksne gjøre gjennom non-verbal kommunikasjon, noe som gjør at barna kan ta egne valg, og følge sine egne interesser og intensjoner. Det er også viktig at den voksne kan støtte barna i deres lek, uten å gripe inn for tidlig i situasjoner. Dette kan ta fra barna muligheten til å selv få øve seg på å rette opp egne feil og prøve seg på eventuell problemløsning. Observatør, rekvisitør, medlekende og lekleder er de ulike roller en voksen kan velge i barns lek, og den voksne kan variere på rollene ut ifra det leksituasjonen trenger. Observatør vil si at den voksne kan holde litt avstand til leken, samtidig som den betrakter barna i lek. Denne rollen kan en voksen inntre blant annet hvis man ser en leksituasjon med god flyt, og hvor støtten barna trenger kan gis i form av for eksempel bekræftende nikk. Rekvisitør-rollen er en aktivt støttende posisjon, og kan gå ut på å hjelpe barna med å forberede leken. I tillegg kan denne rollen gi råd til barna, samtidig som den kan bidra med å gi barna nødvendige rekvisitter, materialer og leker. I en medlekende rolle er den voksne i aktiv lek med barna, og kan i noen tilfeller selv få tildelt en rolle i leken. Rollen som lekleder er derimot et bevisst grep fra en voksenrolle. Her kan den voksne for eksempel komme med forslag om lektemaer i håp om å forlenge eller berike leken (Öhman, 2012, s.244 & 245). Barn kan selv avgjøre hvordan de vil leke og hva de vil leke. Men det er viktig at de voksne i barnehagen tar ansvar for og tilrettelegger for at barna får muligheten til å utforske det viktige temaet lek (Öhman, 2012, s.19).

3. Metode

Metode kan defineres som en fremgangsmåte for å kunne frembringe den informasjonen og kunnskapen man trenger, i møte ved noe vi ønsker å undersøke. Via bruk av forskjellige metoder, kan det samles inn ulike typer data. Hovedinndelingen på de metodene man kan bruke som ulike redskaper ved datainnsamlinger, kalles kvantitativ og kvalitativ metode (Dalland, 2020, s. 54).

3.1 Valg av metode

De kvantitative metodene gir data i form av målbare enheter, hvor tallene kan brukes i videre regneoperasjoner. Kvalitative metoder, på den annen side, fanger opp mening og opplevelse som ikke kan måles eller tallfestes. Metodene kan settes opp mot hverandre, hvor man kan se på kvantitative metoder som å undersøke ved å gå i bredden og innhente lite opplysninger om mange undersøkelsesenheter. Mens kvalitative undersøkelser blir sett på som å undersøke ved å gå i dybden, og å få mange opplysninger om få undersøkelsesenheter (Dalland, 2020, s. 54 og 55).

I oppgaven ønsker jeg å utforske og utdype hvordan barn inkluderer hverandre via lek. Her ønsker jeg å se etter karakteristiske trekk for de ulike aldersgruppene og utviklingsstadiene, og må tilnærme meg barnegrupper for å se ulike særpreg når det kommer til å belyse tematikken. For å kunne se hvordan barna selv jobber for å inkludere hverandre via lek, ønsket jeg å observere relevante situasjoner. I den sammenheng, vurderte jeg kvalitativ tilnærming som den mest relevante metoden for min oppgave. Dette fordi jeg som sagt ønsket å observere inkluderingen hos barna under lek.

3.2 Observasjon som metode

På grunn av valgt problemstilling ble den naturlige metoden for valg av videre undersøkelsesopplegg, kvalitativ metode. Ved bruk av den kvalitative metoden observasjon, fikk jeg datainnsamlingen min direkte fra mine observasjoner av barnas sosiale prosesser og sosiale samspill i leksituasjoner. Ved hjelp av kvalitativ metode får man derfor fange opp meninger og opplevelser som ellers ikke kan tallfestes eller måles (Dalland, 2020, s. 54).

Siden oppgaven min har en bestemt problemstilling som jeg skal finne svar på via observasjon, foretok jeg en strukturert observasjon. En strukturert observasjon krever mer detaljert planlegging, hvor man bestemmer på forhånd; hva, hvor, hvordan og hvor lenge man skal observere. Siden min oppgave har som mål å belyse temaene barns lek og inkludering, ble det derfor naturlig å observere en leksituasjon. Her hadde jeg forutbestemt hvilke type handlinger jeg skulle fokusere på, i hvilken tidsramme jeg skulle observere og hvilken observasjonsmetode jeg skulle ta i bruk (Dalland, 2020, s. 111).

Jeg har brukt observasjonsmetoden løpende protokoll. Ved bruk av en slik metode sitter observatøren på utsiden av situasjonen og beskriver detaljert det den ser barnet gjør eller sier. Denne metoden valgte jeg for å legge vekt på de konkrete hendelsene i observasjonene, uten å ha med tolkninger som kan endre leseren sitt eget inntrykk av situasjonen. Observasjon som metode egner seg godt i situasjoner hvor man ønsker direkte tilgang til det som undersøkes, som i dette tilfellet samhandling mellom barn i leksituasjoner. Når man er til stede i en setting innhenter man både informasjon av det som observeres, og også via observatørens tolkninger av det som skjer (Christoffersen & Johannessen, 2012, s.62). I barnehagen inntok jeg rollen som tilskuer i det jeg observerte barnas leksituasjoner. Jeg foretok en åpen observasjon, hvor det ikke ble skjult for barna at jeg observerte dem. (Løkken & Søbstad, 2013, s.47 og 48). For å prøve å forebygge at barna skulle ta initiativ til å engasjere meg i deres lek, så informerte jeg barna i det jeg tredde inn på lekerommet, om at jeg bare skulle sitte rolig på gulvet og følge litt med på leken deres.

Observasjon er en metode jeg har erfaring med fra tidligere oppgaver og praksiser. Jeg synes dette er en nyttig og spennende måte å innhente data til undersøkelsesopplegg på, da man får eksempler til oppgaver og grunnlag for videre drøfting direkte fra barna. Det som kan være utfordrende, på den annen side, er at man ikke nødvendigvis opplever relevante nok situasjoner akkurat i det man setter seg for å observere. I tillegg så skulle jeg ha to observasjoner til oppgaven, hvor jeg ønsket å kunne ha noen observasjoner å velge mellom. I den sammenheng hadde jeg avtalt to observasjonsdager med barnehagen til å begynne med, hvor det var rom for å få flere observasjonsdager om det skulle vise seg å være nødvendig. Noe jeg opplevde som spesielt nyttig da jeg ankom barnehagen, var personalets kjennskap til barnegruppen. Personalet ønsket å få innsyn i oppgaven min og å få vite valgt problemstilling. Når jeg opplyste dem angående tematikkene og hva jeg var ute etter å observere for å kunne

svare på problemstillingen, hadde personalet gode innspill til blant annet hvor jeg kunne observere og hvilke barn jeg kunne følge litt ekstra med på. Disse innspillene førte til at jeg valgte å sette meg på lekerommet, hvor barna var litt skjermet for distraksjoner fra avdelingen. Jeg valgte i tillegg å følge med på og observere de barna personalet sa var ekstra flinke til å inkludere andre barn inn i lek. Dette valget førte til at jeg fikk observasjoner som passet godt til min vinkling av temaet. Under flere observasjoner jeg har foretatt i tidligere praksis, oppstod det ofte situasjoner hvor barna ikke ble inkludert i leken. Dette er også et sentralt og viktig tema, men ble ikke vektlagt i denne oppgaven, da jeg valgte å ha fokus på hvordan barn inkluderer hverandre inn i lek. Observasjonene mine viste barn som mestret det å inkludere andre barn via lek, noe som er relevant for å kunne trekke slutninger i håp om å belyse problemstillingen. Hadde jeg valgt å observere andre barn enn de personalet foreslo, kunne utfallet av empiriet blitt annerledes. Etter å ha observert barnegruppen i leksituasjoner på de to avtalte dagene, hadde jeg nok empiri til å starte skriveprosessen.

3.3 Kildekritikk & forskningsetikk

Kildekritikk kan beskrives som metoden som anvendes for å fastslå om opplysninger er gyldige, ved å blant annet vurdere troverdigheten av kildens opphav. Det er derfor viktig å vurdere de kildene man vil ta i bruk og tenke over kildens relevans, i tillegg til å kritisk vurdere egne erfaringer om man ønsker å inkludere de i oppgaven (Dalland, 2020, s. 143).

I denne oppgaven er empiriet mitt bestående av observasjoner jeg har foretatt av barn på en småbarnsavdeling. Når man skal observere og tolke menneskers handlinger, skal man alltid få informert samtykke. Det innebærer at man informerer deltakerne, eller i dette tilfellet de foresatte, om hva hensikten med observasjonene er og hva materialet skal brukes til (Dalland, 2020, s.126). I den sammenheng sendte jeg derfor et informasjonsskriv for foresatte og et samtykkeskjema for ansatte, til den avdelingen det gjaldt (se skrivene i vedlegg). Den pedagogiske lederen jeg hadde kontaktet på avdelingen, kunne da gi informasjonsskrivet videre til foresatte, og la de ansatte få en oversikt over innholdet på samtykkeskjemaet. Her fikk de litt grunnleggende informasjon angående min ankomst, og i hvilken sammenheng jeg søkte data.

Av etiske årsaker ble ikke lydopptak eller videoopptak benyttet, men jeg innhentet data ved bruk av observasjonsmetoden løpende protokoll. I tillegg skal også informasjon hentet fra

barnehagen i forbindelse med oppgaven, og alle notater foretatt i barnehagen, slettes etter at undersøkelsesarbeidet er ferdigstilt. Det ble også informert om at jeg som student har taushetsplikt, og at ingen skal vite hvilken barnehage jeg har tatt kontakt med i forbindelse med bacheloroppgaven. Dette sikres ved at det blir brukt fiktive navn i oppgaven, på personer, steder og institusjoner (NESH, 2016).

4. Empiri

Empiriet mitt inneholder to observasjoner jeg har foretatt på bakgrunn av valgt tematikk. Observasjonene fant sted på barnehagens lekerom, på to ulike observasjonsdager. Den første dagen fant observasjonen sted ved kjøkkenkroken (se illustrasjon 1). For å bevare anonymiteten til barna i denne observasjonen, er de tildelt de fiktive navnene; Anne (3), Morten (3) og Oda (1,5). Den andre dagen derimot, fant observasjonen sted ved dukkekroken (se illustrasjon 2). Barna som ble observert er gitt de fiktive navnene; Tiril (3,5), Bjørnar (3), Lars (1,5) og Trond (1,5).

Lekerommet er skjermet fra avdelingen, med egen dør inn til rommet. Det var ingen barn i det observatøren satte seg på lekerommet, og under hele observasjonen var det heller ingen voksne inne på selve rommet. De voksne satt inne på avdelingen, og hadde oversikten over barna inne på lekerommet. Jeg satte meg i et hjørne for å observere før barna fikk tilgang til rommet, og for å tiltrekke minst mulig oppmerksomhet. Samtidig som jeg foretok mine observasjoner, foregikk det en putelek på det andre lekerommet. Dette førte til at de fleste barna var i aktive samspill der, og at jeg fikk få barn om gangen inn på rommet når jeg foretok mine observasjoner. Barna kunne gå fritt da jeg observerte, og kunne selv velge hvor de ønsket å leke.

4.1 Observasjon 1

Anne går inn på lekerommet, hvor det ikke er noen andre barn. Hun har et smil om munnen og går mot lekekjøkkenet i kjøkkenkroken. Hun tar opp lekeservise og lekemat fra en kasse, og legger det oppå kjøkkenbenken. Tallerkenene legges på en rekke, hvor det så plasseres en matvare på hver tallerken. Morten trer da inn i lekerommet, og blikket hans rettes raskt mot kjøkkenleken til Anne. Han går bort til lekekjøkkenet og finner seg noen glass fra den tilhørende kassen. Videre tar han med glassene bort mot vasken og vipper på kranen. Han tar glasset under kranen, for så å strekke det mot Anne for å spørre «vil du ha kaffi?». Anne svarer «ja takk» og lener seg mot glasset mens hun lager en slurpelyd. Hun får et glimt i øyet, peker mot tallerkenene hun har plassert på en rekke og spør så Morten «skal de stå her?». Morten får et smil om munnen og går mot tallerkenene. Han plasserer glassene ved siden av tallerkenene, for så å gå mot lekekassen.

I det Morten strekker seg ned i kassen, kommer et tredje barn mot døra inn til lekerommet. Det var Oda, hun lener seg mot dørkarmen med den ene armen sin. Oda ser mot lekekassen hvor Morten er, og går med raske skritt mot den. Oda strekker seg også ned i kassen og tar frem noen lekedruer. Morten derimot tar opp flere glass, og går mot kjøkkenbenken. Ved kjøkkenbenken er Anne i full gang med å legge ned bestikk på samme sted som Morten dekker. Oda har drueklasen sin i hendene og en rynke i pannen. Hun strekker den opp i luften og slipper ut et «huh?». Anne ser da mot Oda og sier «det er druer». Anne går mot Oda og lukker opp ovnen for henne. Hun finner en gryte i lekekassen og strekker den mot Oda. Oda tar så druene opp i gryten, for så å plassere den i ovnen. Morten går bort til ovnen og tar ut gryten, mens jentene følger nøye med på ham. Han tar hånden sin i gryten og gjør røre-bevegelser, etterfulgt av å si til jentene «lager grøt! Vil ha grøt?». Anne løper mot bordet hvor de tidligere dekket opp, og finner seg en tallerken. Hun setter seg så ved ovnen igjen, hvor Morten serverer henne grøt.

Oda ser med store øyne på Anne og Morten, og blikket hennes følger Anne nøye i det hun hentet en tallerken til grøten sin. Oda går mot lekekassen og finner seg en tallerken selv, som gjør at hun også får servert grøt av Morten. Morten sier «Au! Blåse, varm.», mens han tar tallerken mot munnen og blåser på den. Jentene smiler, og gjør det samme. Oda tar så tallerken mot fjeset og lager smatte-lyder med munnen. Anne ser mot Oda, for så å gå til den dekte kjøkkenbenken. Hun tar med to skjeer. Hun gir den ene til Oda, mens hun setter seg og leker at hun spiser med den andre selv. Morten ser mot jentene som leker at de spiser grøten med skje, og sier «Morten skje». Anne tar skjeen mot munnen sin, og peker mot kjøkkenbenken. Morten går da og finner seg en egen skje. Barna sitter så og spiser grøt sammen.

Etter en stund ser Oda mot døren og går ut til avdelingen. Anne tar tallerken sin og går mot vasken. Hun skrur på kranen, og holder tallerken under. Morten ser mot Anne, tar med sin tallerken og gryten, og går mot henne. Han legger tingene sine i vasken mens Anne gjør vaske-bevegelser. Anne ser mot ham, får en rynke i pannen og sier «oi sølte». Morten endrer ansiktsuttrykk etter Anne sitt utsagn, og han går ut fra lekerommet. Anne står så for seg selv med tallerkenene, før leken hennes blir naturlig stanset av en overgangssituasjon.

4.2 Observasjon 2

Tiril, Bjørnar og Lars er inne på lekerommet. Tiril er i dukkekroken, mens Bjørnar og Lars er borte ved lekekjøkkenet. Tiril har funnet seg en dukke og litt dukkeklær. Hun tar opp ulike klær i ulike størrelser, og prøver å ta de på dukken. Lars ser mot henne, og går mot dukkekroken. Han setter seg ved henne og strekker seg mot dukken hennes. Lars tar dukken i foten og drar den mot seg. Tiril sier «nei, jeg hadde den nå» mens hun drar dukken tilbake i sin retning. Lars får da en rynke i pannen og munnen heller nedover. Tiril ser på Lars, og henter en annen dukke opp fra kassen. Hun gir den til ham og sier «den kan du ha». Lars sitt uttrykk endres, og han får et smil om munnen.

Bjørnar har stått alene ved lekekjøkkenet siden Lars gikk fra leken, og han har lenge sett i retning dukkekroken. Han tar med seg koppen han har i hånden, og går bort til Tiril og Lars. Bjørnar setter seg ved siden av dem i dukkekroken, og ser på Tiril og Lars sin lek. Tiril sier så «Oi babyen trenger bleie!», og ser på guttene med store øyne. Hun går mot dupploen som ligger utover gulvet og tar opp et gult duplobrett, for så å løpe mot guttene igjen. Brettet legges på bakken og hun plasserer babyen oppå. «Babyen skifte bleie på stellebrettet» sier hun med et smil om munnen. Bjørnar reiser seg og løper mot dupploen. Han plukker opp et annet brett og tar det med bort til de andre barna. Han legger brettet ved siden av Tiril sitt brett og dytter dukken Lars holder, mot brettet. Lars er med på bevegelsen og dukken slippes på brettet. Barna leker en god stund at de stiller dukkene sine.

Etter at de har vært i leken en stund, så kommer Trond inn på lekerommet. Han ser seg rundt, og fester blikket mot Tiril, Bjørnar og Lars. Trond har hundebamsen sin i hånda, og går sakte mot de andre barna. Han stopper opp et stykke fra leken, og blir stående å se på de andre barna. Bjørnar ser på Trond, og sier «hunden skifte bleie?». Tiril og Bjørnar får et smil om munnen og hopper litt opp og ned på plassene sine. Bjørnar går mot Trond, tar tak i hunden sin fot og sier igjen «hunden bleie?». Trond får en rynke i pannen, mens han står og ser på Bjørnar. Bjørnar drar litt i hunden, og Trond følger etter. De går bort til brettene og setter seg ned. Bjørnar drar litt mer i bamsen og ser mot brettet.

Trond sine små hender har bare noen få fingre igjen rundt bamsen sin, og han slipper da ut en lyd, «æh!». Bjørnar får store øyne og slipper bamsen. Trond ser så bort mot Tiril, som skifter bleie på dukken sin. Han legger så bamsen sin ned på brettet og ser mot Tiril igjen. Hun bøyer bena på dukken, da bøyer Trond bena til bamsen etter beste evne. Hun later som at hun tørker

dukken under bleiestell, da gjør Trond like bevegelser. Slik holder leken på en liten stund, før den blir oppløst av det manglende fokuset til de minste barna, da de impulsivt ville endre aktivitet og gikk inn på avdelingen.

5. Analyse & diskusjon

I observasjonene ovenfor har jeg presentert situasjoner som omhandler barns inkludering via lek. Begge observasjonene fant sted på det samme lekerommet inne i barnehagen, med lik tilgang til å kunne fritt gå inn og ut av rommet til enhver tid. Observasjonene ble, på den annen side, utført på ulike dager og tidspunkter. *Observasjon 1* fant sted på morgningen, imens *observasjon 2* fant sted på ettermiddagen. Det var ulike barn som var deltakende i leksituasjonene da jeg foretok observasjonene, noe som gjorde at jeg fikk et bredt spekter av reaksjoner. Dette førte også til at jeg fikk se litt ulikheter da det kom til inkluderingstemaet med tanke på eventuelle aldersforutsetninger og personlige preferanser. I begge leksituasjonene hadde barna tilgang til et stort utvalg av leketøy, hvor det i tillegg var mengder av de leketøyene de hadde valgt å ha tilgjengelige for barna. Begge situasjonene foregikk også uten en deltagende voksen, så leken fant sted på barnas premisser. Både leken i *observasjon 1* og i *observasjon 2* var derfor avhengig av barnas initiativ for å kunne opprettholdes og videreutvikles. Jeg som observatør satte meg på samme sted begge dagene jeg foretok observasjoner, og holdt meg utenfor barnas lek alle gangene jeg observerte.

I tillegg inneholder begge observasjonene gode eksempler på barn som inkluderte andre barn inn i leksituasjonene deres, hvor de tydelig mestret de nødvendige ferdighetene for å opprettholde og utvikle et slikt samspill. Både i *observasjon 1* og i *observasjon 2* var det andre barn som tilnærmet seg barnet som startet leken, og som tok initiativ til å delta. I *observasjon 1* var barna blant den eldste gruppen på småbarnsavdelingen, og det barnet som først ønsket å ta del i leken var jevnaldrende med barnet som var lekstarteren. Dette barnet tilnærmet seg barnet som allerede var i leken, ved å tre inn i leken og tilby barnet `en kopp kaffi`. Barnet som startet leken i observasjonen inkluderer det andre barnet ved å ta initiativ til kommunikasjon, noe som er viktig for å videre lede barnet inn i leken. I *observasjon 2*, på den annen side, var barnet som ville delta i leken yngre enn lekstarteren. Barnet gikk bort og tok dukken fra det eldre barnet, hvor det eldre barnet viste en imponerende selvkontroll. Det eldste barnet veiledet og korrigerer det yngre barnet ved å finne en annen dukke som barnet kunne ha, i stedet for å la det ta dukken som det eldste barnet selv lekte med. I begge observasjonene foregår det derfor inkludering via lek, men på ulike måter på grunn av ulike forutsetninger.

5.1 Småbarns lek som grunnlag for videre inkludering

For at barna skal kunne skape et inkluderende miljø, er det viktig å legge til rette for lek og vennskap. Gjennom vennskap og nettverksbygging mellom jevnaldrende barn utvikler de ferdigheter som er viktige for å kunne mestre sosial kompetanse, som videre har en sammenheng med barns utvikling av lek kompetanse. For at barna skal bli inkludert via leksituasjoner er det derfor viktig at de mestrer disse ferdighetene, slik at de fungerer i sosiale situasjoner med andre barn (Sjøvik, 2014, s. 343 & 344). Barna i observasjonene knytter vennskap via leken deres, hvor den spontane deltakelsen i hverandres lek, fungerer som et inkluderende samspill. Det som går igjen i observasjonene er bruken av leketøy. Barna bruker både leketøy og språk som inngangsbillett til leken, som man ser i *observasjon 1*. Her har barnet i observasjonen med seg et glass i møte med den allerede eksisterende kjøkkenleken, hvor han tilbyr barnet `en kopp kaffi`. Leketøyet kan også brukes for å utvikle leken, som man ser i *observasjon 2*, hvor et barn utvikler en dukkelek ved bruk av duplo. Man kan i den sammenheng se at den type leketøy som trengs i leken eller som kan utvikle leken, gjør at barnet lettere kan bli inkludert inn i samspillet. Det er derfor viktig at barnehagene ikke nødvendigvis velger å ha små mengder av et stort utvalg leketøy, men heller har større mengder av de få leketøyene de har. På denne måten kan barnehagen bidra til at barna ikke går tomme for `inngangsbilletter`, og at alle kan få mulighet til å bli inkludert via leken.

En annen faktor som kan spille inn på barns inkludering via lek, er det å sørge for at barna har noen felles grunnlag for lek. Rammeplan for barnehagen sier at personalet skal bidra til at barna får felles erfaringer som grunnlag for lek, og legge til rette for utvikling av leketemaer (Utdanningsdirektoratet, 2016). Siden barna ikke nødvendigvis har de samme lekene, bøkene, fortellingene og opplevelsene hjemme, er det derfor viktig at barnehagen bidrar til at barna får noen felles opplevelser via barnehagen som barna kan bruke som felles lekgrunnlag. Dette er et tema jeg har erfart gjennom praksis at barnehagene legger vekt på. Barnehagene har vært gode til å skape felles grunnlag for videre lek, gjennom å for eksempel ha et felles månedstema. I en barnehage jeg var utplassert i praksis hos, var månedstemaet Astrid Lindgren. Da hadde barnehagen felles lesestunder med relevante bøker, som for eksempel «Emil i lønneberget» og «Pippi langstrømpe». I tillegg fikk barna også felles estetiske opplevelser i forbindelse med månedstemaet i barnehagen, hvor det var blant annet dukketeater og skuespill på planen. Alle barna fikk da de samme forutsetningene for å

inkluderes via leken da barna hadde Pippi og Emil relaterte leker. Dette kan vi se et eksempel på i *observasjon 2*, hvor alle barna er i et samspill angående bleieskift. Her har de en felles opplevelse når det gjelder å skifte bleie, og siden det er et kjent tema for barna i situasjon, så greier alle å delta. Siden lekens tematikk er kjent for alle barna, så har alle barna en mulighet for å utvikle leken, da de har kjennskap og kunnskap til lekens gang.

5.2 Personalets rolle i arbeid med barns inkludering

Barnehagens pedagogiske miljø kan ha stor betydning for barnas møte med lek. Rommet som den tredje pedagog er uttrykk som blir brukt omhandlende den gode og nødvendige tilretteleggingen av barnehagens innemiljø, for å fremme barnas undring og utforskning i møte med lek. Pedagogen(1), pedagogikken(2), miljø og rammer(3) er de faktorene som er mest sentrale for en god tilrettelegging, da disse tre dimensjonene virker sammen om å oppfordre barna til å utforske blant annet sine sanser og omgivelser (Warrer & Broström, 2018, s.54 & 55). I barnehagen hvor jeg foretok observasjonene mine, fikk jeg inntrykk av at personalet forstod viktigheten av en slik god tilrettelegging. De sørget for at barna hadde mulighet for å tre inn i de ulike rommene, og rommene var ryddige og inspirerte til lek. Det så ut som om barna visste hvor lekene de trengte til leksituasjonen var, noe som er viktig for å ikke begrense barna sin lek. Barna i observasjonene visste for eksempel at nødvendig utstyr til kjøkkenleken var i kassen med mat og kjøkkenutstyr, mens barnet som trengte duplobrett gikk til duplokassen. Det at personalet sørger for at de nødvendige lekematerialene er til stede og tilgjengelige for barna er viktig for at barna skal få kunne utvikle leken sin. I tillegg kan dette føre til at flere interessefelt kan bli dekket innen samme lek, noe som videre kan føre til at flere barn kan greie å holde seg i lekforløpet. Hvis man ønsker lek blant barna bør man ha utstyr og miljø for det, noe jeg følte virkelig var tilfellet i den barnehagen jeg observerte i.

Barnehageansatte har også ansvar for å anerkjenne barns ulikheter og for å tilrettelegge for disse ulikhetene og behovene barna har, i sosiale samspill videre. Disse ulikhetene kan gjøre det utfordrende for noen barn å delta i sosiale samspill, eller vanskelig å mestre det å komme seg inn i samspill med andre. Det er derfor viktig at den voksne kan støtte barna ved å lede og hjelpe de inn i lek, men og å kunne fungere som et støttende stillas for barnet mens det er i leksituasjonen (Utdanningsdirektoratet, 2016). Under mine observasjoner holdt de andre

voksne seg ute på avdelingen. Vi passet i den anledning på at døren til lekerommet alltid var åpen, slik at barna kunne gå fritt ut og inn av rommet, samtidig som at de voksne kunne passe på barna. Personalet holdt denne avstanden til barna inne på lekerommet, siden de tilrettela for og var klar over at jeg ønsket å fokusere på hvordan barna inkluderte hverandre via leken. Det var veldig spennende å se hvor flinke barna var til å inkludere hverandre og hvor gode de var til å få til samspill. Mange av barna mestret å inkludere andre og å bli inkludert selv, uten å nødvendigvis bruke så mye ord. De var i stedet aktive med å heller analysere lekens gang og å finne relevante leketøy til å bruke som `inngangsbillett` til lekforløpene. Valget om å ikke ha voksne til stede for å tone seg inn på barna og opprettholde leken, førte også til at enkelte barn kunne ha en tendens til å falle ut av leksituasjonen. I *observasjon 1* ser vi et eksempel på dette i det lekens minste barn plutselig så mot avdelingsdøren, og valgte å tre ut av leken. I tillegg kan det virke som det oppstod en liten konflikt mellom de to gjenværende barna, som videre førte til at det ene barnet også valgte å forlate leken. I *observasjon 2* ser vi også at de minste barna detter ut av leken etter en stund. Jeg opplevde at barna mistet fokus på grunn av blant annet impuls kontroll, da jeg så at det ene barnet festet blikket mot en bilbane ute på avdelingen. Barnet gikk så ut av lekerommet mot en ny lek det kunne utforske. Disse situasjonene kunne kanskje ha blitt unngått ved tilstedeværelsen til en voksenrolle. Den voksne kunne selvsagt ikke holdt barna i leken hvis barna ikke viste interesse for å være med, men den kunne bidratt med både tilrettelegging og veiledning. Lek skal som sagt være styrt av indre motivasjon og være lystbetont, men en voksen kan tone seg inn på barna, tilpasse, tilrettelegge, veilede og motivere barna i leken. En slik støttende voksenrolle kan derfor føre til at barna føler en ny mestring i leken, og da får en ny interesse for å bli værende i samspillet.

Siden barna bare kan undersøke og leke med objekter som de voksne gjør det mulig for dem å få tak i, er det avgjørende at de voksne i barnehagen tilrettelegger for barnas undring.

Gjennom barna sin undring og utforskning kan de tilegne seg kunnskaper om objektenes funksjon. Et to år gammelt barn vil allerede være på et høyere nivå, hvor det ønsker å utforske nærmest uoppnåelige handlinger. Det er da vanlig at barna ønsker å kunne gjøre handlinger som de voksne kan gjennomføre, og at barna da strekker seg mot disse voksenhandlingene som ikke er mulige for dem. Barna etterligner da voksenhandlingene, som blir deres måte å kunne `gjennomføre` de ønskede handlingene på. (Warrer & Broström, 2018, s.16). Denne formen for lek så jeg i observasjonene mine. Den går som sagt ut på at barna vil gjøre typiske

voksenhandlinger, hvor fokuset for de yngste barna er på selve handlingen. Etter hvert utvikler barna forståelse rettet mot handlingen og hvilken rolle som forbindes med handlingen. Da går barna fra å ha fokuset på handlingen de vil gjøre, til å ha fokus på hvilken rolle de ønsker å ha for å kunne gjennomføre ulik ønsket handling. Slik rollelek fant sted i begge observasjonene, hvor man kan kjenne igjen de typiske trekkene for at barna er i en tidlig utvikling innen rollelekfenomenet. I *observasjon 1* så dekket barna et bord ved bruk av servise, som kan bli sett på som en typisk voksen handling. I tillegg så later det ene barnet som om det skrur på kranen på vasken og fyller opp glasset med `kaffi`, som også er en handling det har sett en voksen gjøre. Her har begge barna fokus på handlingen, i stedet for rollen. Ingen av barna har gått inn i en rolle som mor, far, servitør, eller barnehagelærer. De har derimot fokuset på handlingen i seg selv, og ikke hvilken rolle den kan være tilknyttet. Vi ser også et eksempel på dette i *observasjon 2*, hvor barna leker at de skifter bleie på dukkene og bamsen. Her har barna en tydelig lek utfra handlingen `å skifte bleie`, som vil være et typisk fokus for småbarn. Hos litt eldre barn, på den annen side, kunne hovedfokuset i leken vært å ha tildelt ulike roller til de ulike barna. De kunne fortsatt hatt den samme bleieskift leken, men at de utfører handlingen under rollen som for eksempel mor og far.

6. Oppsummering & avslutning

Lek og vennskap er sentrale deler i arbeidet med inkludering i barnehagen, da barn ofte trives godt i barnehagen om de føler seg inkludert. Vennskapelighet er derfor en viktig arena i barnehagen og gjennom arbeid med inkludering, kan man bidra til at barna kan danne egne vennskap. Personalet sitt arbeid i møte med barns vennskap er derfor en viktig faktor for lek og inkludering videre (Sjøvik, 2014, s. 248). I forbindelse med denne oppgaven har jeg foretatt to observasjoner som tar for seg viktigheten av dette arbeidet med inkludering i barnehagen, og hvor resultatet av et godt arbeid med inkludering vises gjennom barnas handlinger. I observasjonene kan vi tydelige se at barna på avdelingen inkluderer hverandre via leksituasjoner, hvor barna som ønsket å delta i leken gikk frem på ulike måter. I tillegg så ble barna inkludert inn i leken både verbalt, ved bruk av handlinger og ved bruk av leketøy som en form for `inngangsbillett`. Dette så vi et eksempel på i *observasjon 1*, hvor et barn ønsket å delta i lek med et barn som var i en kjøkkenlek. Barnet som ønsket å delta fant seg et glass, og tilbydde det andre barnet litt drikke. Dette førte til at barnet som ønsket å delta, ble naturlig inkludert inn i samspill via leken. Noe annet jeg så under observasjonene mine var at de yngste barna hadde en tendens til å falle ut av leken først. De kunne muligens hatt større utbytte av samspillet dersom en kompetent voksen hadde tilrettelagt leken. Da de yngste barna forlot leken, oppfattet jeg at dette kunne ha en sammenheng med faktorer som blant annet impuls kontroll, manglende interesse og barnas utviklingsstadium. Barna kunne kanskje ha klart å fått et lengre og mer givende samspill dersom en voksen hadde vært til stede for å tone seg inn på barna. En annen ting jeg så i forbindelse med observasjonene var at til tross for barnas ulike form for lek, mestret de fortsatt å være i samspill. Det yngste barnet i *observasjon 2*, deltok i leken med sine forutsetninger. Dette merket man i det barnet etterlignet det eldste barnet under `bleieskiftet` på bamsen og dukka. Da foregikk det en parallell lek hvor det yngste barnet lekte det samme som det eldste barnet. Selv om ikke barna lekte direkte sammen, eller med den samme tingen, så var de fremdeles i ett samspill. Samspillet skyldes blant annet det eldste barnet sitt initiativ til litt kommunikasjon, og den åpenbare veiledning barnet hadde av dukke-stellet.

I denne oppgaven har jeg altså tatt for meg tematikken inkludering og lek, med hovedfokus rettet mot å belyse problemstillingen som omhandler hvordan barn inkluderer hverandre via lek. Jeg har naturligvis ikke foretatt nok undersøkelser til å kunne komme med et konkret svar

på problemstillingen, men heller en presentasjon av og belysning av temaene. Det er derimot veldig interessante temaer, og derfor noe jeg kunne ønske å utforske videre i en eventuell annen studie- eller jobbsammenheng. Observasjonene jeg har foretatt viser gode eksempler på hvor viktig det er å jobbe aktivt med temaet inkludering, da barna jeg observerte mestret på ulike måter det å inkludere hverandre via lek. Ved at personalet aktivt arbeider for inkludering, kan de voksne sørge for at barna opplever det å delta i givende og gode sosiale samspill. Dette kan føre til at barna opparbeider seg gode erfaringer og kunnskaper, som kan gjøre at barna kan lettere komme seg inn i leksituasjoner med andre senere. Det er avgjørende at barnehagelærere er bevisste på sin egen rolle i arbeid med inkludering, for å kunne bidra til at barna opplever mestring i samspill og dermed får best mulige forutsetninger for å kunne danne vennskap senere. Arbeidet med denne oppgaven og observasjonene jeg har foretatt har hatt en betydning for min rolle som kommende barnehagelærer. Jeg har fått en dypere forståelse av barns samspill og hvordan de yngste barna inkluderer hverandre via lek. I tillegg har jeg observert hvor viktig det kan være med observante voksne som tilrettelegger for blant annet barnas utforsking og undring i møte med lek. Denne innsikten ønsker jeg å ta med meg videre i mitt studieforløp og inn i rollen som barnehagelærer.

Litteraturliste

Christoffersen, L., & Johannessen, A. (2012). *Forskningsmetode for lærerutdanningene*. Abstrakt forlag.

Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving* (7. utgave.). Gyldendal.

Kunnskapsdepartementet. (2017) *Rammeplan for barnehagen: Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Hentet fra: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeplan-for-barnehagen/>

Lillemyr, O. F. (2020). *Lek på alvor* (4. utg.). Universitetsforlaget.

Løkken, G., & Søbstad, F. (2013). *Observasjon og intervju i barnehagen* (4. utg.). Universitetsforlaget.

Morken, I. (2016). Kvamme, O. A., Kvernbekk, T. & Strand, T. (Red.), *Pedagogiske fenomener: En innføring*. Cappelen Damm Akademisk.

NESH. (2016). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. (4. utg.). Oktan Oslo AS.

Öhman, M. (2012). *Det viktigste er å få leke*. Pedagogisk forum.

Sjøvik, P (Red). (2014). *En barnehage for alle: spesialpedagogikk i barnehagelærerutdanningen*. (utg. 3) Universitetsforlaget.

Utdanningsdirektoratet. (2016, 22.mars). *7. Barns samspill i lek*. Hentet fra: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/stottemateriell-til-rammeplanen/trivselsveileder/7-barns-samspill-og-lek/>

Warrer, S., D. & Broström, S. (2018). *Dette vet vi om barnehagen: barns lek og eksperimenterende virksomhet*. Gyldendal.

Vedlegg

Løpende protokoll skjema 1

Sted: Barnehagen	Dato 21.10.2021	Fra kl.10:10 – til kl.10:26
Barna i observasjonen: Anne(3), Morten(3) og Oda(1,5)	Observatør: Tina Melberg Hødnebo	
Tema for observasjonen	Konkretisering av tema <i>Hvordan barn på småbarnsavdeling inkluderer hverandre via lek.</i>	
Lek & Inkludering	Barn/ansatte til stede (anonymiser) Under observasjonen så var det en kvinnelig voksen og to barn til stedet (+ meg som observatør).	
Tid	Handling, P1-nivå	Kommentar
Observasjonens varighet er 16 minutter	<p>Anne går inn på lekerommet, hvor det ikke er noen andre barn. Hun har et smil om munnen og går mot lekekjøkkenet i kjøkkenkroken. Hun tar opp lekeservise og lekemat fra en kasse, og legger det oppå kjøkkenbenken. Tallerkenene legges på en rekke, hvor det så plasseres en matvare på hver tallerken.</p> <p>Morten trer da inn i lekerommet, og blikket hans rettes raskt mot kjøkkenleken til Anne. Han går bort til lekekjøkkenet og finner seg noen glass fra den tilhørende kassen. Videre tar han med glassene bort mot vasken og vipper på kranen. Han tar glasset under kranen, for så å strekke det mot Anne for å spørre «vil du ha kaffi?». Anne svarer «ja takk» og lener seg mot glasset mens hun lager en slurpelyd.</p> <p>Hun får et glimt i øyet, peker mot tallerkenene hun har plassert på en rekke og spør så Morten «skal de stå her?». Morten får et smil om munnen og går mot tallerkenene. Han plasserer glassene ved siden av tallerkenene, for så å gå mot lekekassen.</p> <p>I det Morten strekker seg ned i kassen, kommer et tredje barn mot døra inn til lekerommet. Det var Oda, hun lener seg mot dørkarmen med den ene armen sin. Oda ser mot lekekassen hvor Morten er, og går med raske skritt mot den. Oda strekker seg også ned i kassen og tar frem noen lekedruer.</p> <p>Morten derimot tar opp flere glass, og går mot kjøkkenbenken. Ved kjøkkenbenken er Anne i full gang med å legge ned bestikk på samme sted som Morten dekker. Oda har drueklasen sin i hendene og en rynke i pannen. Hun strekker den opp i luften og slipper ut et «huh?». Anne ser da mot Oda og sier «det er druer». Anne går mot Oda og lukker opp ovnen for henne.</p> <p>Hun finner en gryte i lekekassen og strekker den mot Oda. Oda tar så druen opp i gryten, for så å plassere den i ovnen. Morten går bort til ovnen og tar ut gryten, mens jentene følger nøye med på ham. Han tar hånden sin i gryten og gjør røre-bevegelser, etterfulgt av å si til jentene «lager grøt! Vil ha grøt?». Anne løper mot bordet hvor de tidligere dekket opp, og finner seg</p>	<p>Anne virker glad, og det virker som hun har en spesiell lek i tankene.</p> <p>Morten virker interessert i leken til Anne. Det kan virke som han prøver å tre inn i leken ved bruk av kommunikasjon.</p> <p>Det virker som at Anne ønsker at Morten skal delta i leken hennes. Hun prøver å inkludere ham, ved å få ham til å leke på samme sted som henne.</p> <p>Oda virker litt usikker på om hun skal inn i rommet eller ikke, men bestemmer seg i det hun ser den interessante leken som foregår.</p> <p>Oda ser undrende ut, og det virker som hun ønsker å vite hva hun fant i kassen. Det virker som at Anne forstår både kroppsspråket og utsagnet til Oda, som fører til at hun svarer henne.</p> <p>Anne inkluderer Oda, ved å gi henne noe å gjøre som er relevant for hennes eksisterende lek. Det kan virke som at Morten ønsker å delta i</p>

	<p>en tallerken. Hun setter seg så ved ovnen igjen, hvor Morten serverer henne grøt.</p> <p>Oda ser med store øyne på Anne og Morten, og blikket hennes følger Anne nøye i det hun hentet en tallerken til grøten sin. Oda går mot lekekassen og finner seg en tallerken selv, som gjør at hun også får servert grøt av Morten.</p> <p>Morten sier «Au! Blåse, varm.», mens han tar tallerken mot munnen og blåser på den. Jentene smiler, og gjør det samme. Oda tar så tallerken mot fjeset og lager smatte-lyder med munnen.</p> <p>Anne ser mot Oda, for så å gå til den dekte kjøkkenbenken. Hun tar med to skjeer. Hun gir den ene til Oda, mens hun setter seg og leker at hun spiser med den andre selv.</p> <p>Morten ser mot jentene som leker at de spiser grøten med skje, og sier «Morten skje». Anne tar skjeen mot munnen sin, og peker mot kjøkkenbenken. Morten går da og finner seg en egen skje. Barna sitter så og spiser grøt sammen.</p> <p>Etter en stund ser Oda mot døren og går ut til avdelingen. Anne tar tallerken sin og går mot vasken. Hun skrur på kranen, og holder tallerken under. Morten ser mot Anne, tar med sin tallerken og gryten, og går mot henne. Han legger tingene sine i vasken mens Anne gjør vaske-bevegelser.</p> <p>Anne ser mot ham, får en rynke i pannen og sier «oi sølte». Morten endrer ansiktsuttrykk etter Anne sitt utsagn, og han går ut fra lekerommet. Anne står så for seg selv med tallerkenene, før leken hennes blir naturlig stanset av en overgangssituasjon.</p>	<p>det jentene gjør, og at han prøver å få en reaksjon fra de.</p> <p>Oda ser at Anne finner en tallerken, og hun mimikker handlingen hennes.</p> <p>Det ser ut til at Morten likte at jentene reagerer på utsagnet og handlingen hans. Det virker som at han likte at han var underholdende.</p> <p>Jeg oppfatter at Anne mener Oda trenger en skei for å spise grøten, og at det er derfor hun finner en til henne.</p> <p>Morten ønsket nok en skei selv, og Anne hjelper ved å si hvor han kan finne en.</p> <p>Oda begynner å se litt rastløs ut, og det virker som hun blir interessert i bilbanen som er ute på avdelingen.</p> <p>Anne ser litt irritert ut da Morten legger tingene i vasken. Jeg oppfatter det som at han ikke gjorde handlingen på måten Anne så for seg, og at hun da ønsker å leke for seg selv.</p>
--	---	---

Løpende protokoll skjema 2

Sted: Barnehagen	Dato 22.10.2021	Fra kl.14:11 – til kl.14:24
Barna i observasjonen: Tiril(3,5), Bjørnar(3), Lars(1,5) og Trond(1,5)	Observatør: Tina Melberg Hødnebo	
Tema for observasjonen	Konkretisering av tema <i>Hvordan barn på småbarnsavdeling inkluderer hverandre via lek.</i>	
Lek & Inkludering	Barn/ansatte til stede (anonymiser) Under observasjonen så var det en kvinnelig voksen og to barn til stedet (+ meg som observatør).	
Tid	Handling, P1-nivå	Kommentar
Observasjonens varighet er 13 minutter	<p>Tiril, Bjørnar og Lars er inne på lekerommet. Tiril er i dukkekroken, mens Bjørnar og Lars er borte ved lekekjøkkenet. Tiril har funnet seg en dukke og litt dukkeklær. Hun tar opp ulike klær i ulike størrelser, og prøver å ta de på dukken. Lars ser mot henne, og går mot dukkekroken. Han setter seg ved henne og strekker seg mot dukken hennes.</p> <p>Lars tar dukken i foten og drar den mot seg. Tiril sier «nei, jeg hadde den nå» mens hun drar dukken tilbake i sin retning. Lars får da en rynke i pannen og munnen heller nedover.</p> <p>Tiril ser på Lars, og henter en annen dukke opp fra kassen. Hun gir den til ham og sier «den kan du ha». Lars sitt uttrykk endres, og han får et smil om munnen.</p> <p>Bjørnar har stått alene ved lekekjøkkenet siden Lars gikk fra leken, og han har lenge sett i retning dukkekroken. Han tar med seg koppen han har i hånden, og går bort til Tiril og Lars. Bjørnar setter seg ved siden av dem i dukkekroken, og ser på Tiril og Lars sin lek.</p> <p>Tiril sier så «Oi babyen trenger bleie!», og ser på guttene med store øyne. Hun går mot dupploen som ligger utover gulvet og tar opp et gult duplobrett, for så å løpe mot guttene igjen. Brettet legges på bakken og hun plasserer babyen oppå. «Babyen skifte bleie på stellebrettet» sier hun med et smil om munnen.</p> <p>Bjørnar reiser seg og løper mot dupploen. Han plukker opp et annet Brett og tar det med bort til de andre barna. Han legger brettet ved siden av Tiril sitt Brett og dytter dukken Lars holder, mot brettet. Lars er med på bevegelsen og dukken slippes på brettet. Barna leker en god stund at de stiller dukkene sine.</p> <p>Etter at de har vært i leken en stund, så kommer Trond inn på lekerommet. Han ser seg rundt, og fester blikket mot Tiril, Bjørnar og Lars. Trond har hundebamsen sin i hånda, og går sakte mot de andre barna.</p> <p>Han stopper opp et stykke fra leken, og blir stående å se på de andre barna. Bjørnar ser på Trond, og sier «hunden skifte bleie?». Tiril og Bjørnar får et</p>	<p>Tiril ser undrende ut, og det virker som hun leter etter klær som passer til dukken hennes. Lars virker nysgjerrig på hva Tiril leker med.</p> <p>Lars ønsker nok dukken Tiril hadde, da han kanskje har et ønske for å leke den samme leken som Tiril. Tiril ønsket ikke dette.</p> <p>Tiril inkluderer Lars, ved å finne en annen dukke til ham.</p> <p>Bjørnar virker interessert i leken til Tiril og Lars. Det kan se ut som han ikke vet hvordan han skal ta del i leken på egenhånd.</p> <p>Tiril går målrettet mot duplobrettet, så det virker som hun har en plan for leken.</p> <p>Det virker som at Bjørnar synes dette virket spennende, og han er rask med å gjøre det samme som Tiril. Han og Lars jobber litt sammen med å legge ned dukken.</p> <p>Trond virker også interessert i barna/leken som foregår i dukkekroken.</p> <p>Han ser litt skeptisk ut, men Bjørnar er rask med å inkludere ham inn i leken.</p>

	<p>smil om munnen og hopper litt opp og ned på plassene sine. Bjørnar går mot Trond, tar tak i hunden sin fot og sier igjen «hunden bleie?».</p> <p>Trond får en rynke i pannen, mens han står og ser på Bjørnar. Bjørnar drar litt i hunden, og Trond følger etter. De går bort til brettene og setter seg ned. Bjørnar drar litt mer i bamsen og ser mot brettet.</p> <p>Trond sine små hender har bare noen få fingre igjen rundt bamsen sin, og han slipper da ut en lyd, «æh!». Bjørnar får store øyne og slipper bamsen.</p> <p>Trond ser så bort mot Tiril, som skifter bleie på dukken sin. Han legger så bamsen sin ned på brettet og ser mot Tiril igjen.</p> <p>Hun bøyer bena på dukken, da bøyer Trond bena til bamsen etter beste evne. Hun later som at hun tørker dukken under bleiestell, da gjør Trond like bevegelser. Slik holder leken på en liten stund, før den blir oppløst av det manglende fokuset til de minste barna, da de impulsivt ville endre aktivitet og gikk inn på avdelingen.</p>	<p>Dette gjør han via å stille ham et spørsmål.</p> <p>Trond virker litt usikker, kanskje det er rettet mot å dele bamsen sin/eller for at han ikke forstod hva som ble forventet av ham.</p> <p>Det virker som at Bjørnar er ivrig til forslaget og ønsker å hjelpe Trond til å skifte bleie på hunden.</p> <p>Det virker som at Trond mimikker Tiril sine bevegelser.</p> <p>Det oppleves som at disse barna alle hadde en fin leksituasjon, på bakgrunn av deres felles opplevelse innen bleiestell.</p>
--	--	---

Informasjon om forskningsprosjektet

Hverdagspraksiser

Dette er informasjon til deg som foresatt om forskningsprosjektet *Hverdagspraksiser* hvor formålet er å involvere barnehagelærerstudenter i forskning som bidrar til mer kunnskap om hverdagspraksiser som fremmer lek, kommunikasjon og tilhørighet i barnehagen. I dette skrivet gir vi deg informasjon om prosjektet og hva dette vil innebære for barnet ditt. Prosjektet vil ikke samle inn, oppbevare, eller bruke personopplysninger om barnet ditt.

Formål

Gjennom *Hverdagspraksiser* skal barnehagelærerstudentenes Bacheloroppgaver knyttes til forskning som skjer ved Universitetet i Stavanger ved Institutt for barnehagelærerutdanning, og det nasjonale barnehageforskningssenteret FILIORUM – Senter for barnehageforskning¹ finansiert av Norges Forskningsråd. Gjennom Bacheloroppgavene skal studentene få mer kunnskap om hverdagspraksiser i barnehagen innenfor temaene: digital kompetanse, lek, tilhørighet/mangfold, kreativitet, bærekraft og ledelse. Problemstillingene vil variere innen rammen av de tematiske områdene.

Studentenes Bachelorsoppgaver tilsvarer 15 studiepoeng (¼ studieår) og datagrunnlaget de bygger oppgavene sine på er korte observasjoner i barnehagen, intervjuer eller spørreskjema.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Stavanger (UiS) ved Institutt for barnehagelærerutdanning og FILIORUM – Senter for barnehageforskning er ansvarlige for prosjektet. Samarbeidspartnere er barnehageeiere i Rogaland som har kommet med ønsker om tema de vil ha belyst gjennom studentenes Bacheloroppgaver.

Hvorfor får du dette informasjonsbrevet?

Du får denne informasjonen fordi barnet ditt går i en barnehage eid av en av våre samarbeidspartnere i prosjektet. Dette brevet sendes til alle foreldre/foresatte i denne barnehagen, med barn i aktuell alder sett i sammenheng med studentenes problemstillinger. Det er likevel ikke sikkert ditt barn vil inngå i datainnsamlingen.

Hva innebærer prosjektet for ditt barn?

Gjennom prosjektet *Hverdagspraksiser* vil barnehagelærerstudenter ved UiS få mulighet til å besvare problemstillinger i sine Bacheloroppgaver gjennom tilgang til praksisfeltet som videre bidrar til forskning om hverdagspraksiser i barnehagen.

Metoden for innsamling av data om barna i barnehagen vil være ikke- deltakende observasjon. Ikke-deltakende observasjon betyr at studenten er tilstede og observerer barn og ansatte i barnehagen i hverdagsaktiviteter uten at de selv deltar aktivt i det som foregår. Det er ikke lov å gjøre lyd- eller videoopptak av barna. Studentene vil skrive ned notater om det som skjer, men aldri noe som kan identifisere ditt barn.

Intervju av barn kan også være en aktuell metode, og da vil foreldre/foresatte få tilgang til intervjuguide og spørsmål på forhånd, heller ikke her er det lov med lyd- bilde- eller videoopptak, og selvsagt vil studentene heller ikke her ha lov å notere ned noe som kan identifisere barnet. I intervjuer eller spørreundersøkelser med ansatte vil det ikke åpnes for spørsmål om enkeltbarn.

¹ <https://www.uis.no/forskning-og-ph-d/forskningssentre/filiorum-senter-for-barnehageforskning/>

Barna vil få tilpasset informasjon fra ansatte i barnehagen om datainnsamlingen.

I den ferdige oppgaven vil det ikke være mulig å gjenkjenne barn eller fra hvilken barnehage dataene er samlet inn i. Studenten har taushetsplikt, og ingen, heller ikke veileder, vil vite hvilke barn eller hvilken barnehage dette dreier seg om.

Barnehageeiere som har deltatt i prosjektet vil kun få tilgang til resultater gjennom studentenes Bacheloroppgaver der barn og barnehager er anonyme.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Ønsker dere mer informasjon om datainnsamlingen ditt barn skal være en del av, kan dette fås ved henvendelse til barnehagen eller prosjektansvarlig ved UiS:

- Institutt for barnehagelærerutdanning/FILIORUM – Senter for barnehageforskning, Universitetet i Stavanger ved professor/senterleder FILIORUM Elin Reikerås elin.reikeraas@uis.no, eller administrativ koordinator FILIORUM Secilie Schelbred filiorum@uis.no

Med vennlig hilsen

Elin Reikerås, Professor/senterleder FILIORUM – Senter for barnehageforskning

Secilie Schelbred, administrativ koordinator FILIORUM - Senter for barnehageforskning

Vil du delta i Forskningsprosjektet *Hverdagspraksiser*?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å involvere barnehagelærerstuderenter i forskning som bidrar til mer kunnskap om hverdagspraksiser som fremmer lek, kommunikasjon og tilhørighet i barnehagen. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Gjennom *Hverdagspraksiser* skal barnehagelærerstudentenes Bacheloroppgaver knyttes til forskning som skjer ved Universitetet i Stavanger ved Institutt for barnehagelærerutdanningen, og det nasjonale barnehageforskningssenteret FILIORUM¹ finansiert av Norges Forskningsråd. Det overordnede målet for alle Bacheloroppgavene er å få mer kunnskap om hverdagspraksiser i barnehagen innenfor temaene: digital kompetanse, lek, tilhørighet/mangfold, kreativitet, bærekraft og ledelse. Problemstillingene vil variere innen rammen av de tematiske områdene.

Studentenes Bachelorsoppgaver tilsvarer 15 studiepoeng (¼ studieår) og datagrunnlaget de bygger oppgavene sine på er korte observasjoner i barnehagen, intervjuer, eller spørreskjema. Dataene som samles inn skal i første rekke brukes til studentenes Bacheloroppgaver, men vi vil også i dette brevet spørre om lov til å bruke dataene videre i forskning i FILIORUM – Senter for barnehageforskning.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Stavanger (UiS) ved Institutt for barnehagelærerutdanning og FILIORUM – Senter for barnehageforskning er ansvarlige for prosjektet. Samarbeidspartnere er barnehageeiere i Rogaland som har kommet med ønsker om tema de vil ha belyst gjennom studentenes Bacheloroppgaver.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta i prosjektet fordi du arbeider i en barnehage eid av en av våre samarbeidspartnere i prosjektet. Barnehageeier har valgt ut barnehagen du arbeider i til å være med i prosjektet. Spørsmål om deltakelse sendes til alle ansatte i denne barnehagen som er aktuelle for studentenes problemstillinger. Det er ikke sikkert du vil inngå i datainnsamlingen, selv om du gir tillatelse.

Hva innebærer det for deg å delta?

Ved å delta i prosjektet vil barnehagelærerstuderenter ved UiS få mulighet til å besvare problemstillinger i sine Bacheloroppgaver gjennom tilgang til praksisfeltet som videre bidrar til forskning om hverdagspraksiser i barnehagen.

Metoder som vil bli brukt er ikke- deltakende observasjon, deltakende observasjon, intervju og spørreskjema. Ikke-deltakende observasjon betyr at studenten er tilstede og observerer barn og ansatte i barnehagen uten at de selv deltar aktivt i det som foregår. Deltakende observasjon er nødvendig når studentene skal prøve ut didaktisk opplegg sammen med ansatte og barn i barnehagen. Det er ikke lov å gjøre lyd- eller videoopptak. Opplysningene registreres gjennom studentenes notater som vil være anonymisert og oppbevart på sikker maskinvare. I den ferdige oppgaven vil det ikke være mulig å gjenkjenne barn, ansatte eller barnehagen dataene er samlet inn i. Det er kun studenten som har opplysninger om dette. Studenten har taushetsplikt, og ingen, heller ikke veileder, vil vite hvilke barn eller hvilken barnehage dette dreier seg om. I de tilfeller observasjon i barnehagen er aktuelt vil

¹ <https://www.uis.no/forskning-og-ph-d/forskningsentre/filiorum-senter-for-barnehageforskning/>

studenten forholde seg til gjeldende korona-restriksjoner og smittevernsprosedyrer. Gjennom spørreskjema eller intervju med ansatte vil det ikke åpnes for spørsmål om enkeltbarn.

Ved intervju er det kun tillatt å skrive notater, mens spørreskjema fylles ut og registreres elektronisk. Det kan i noen tilfeller være aktuelt å lagre data innsamlet via intervju, spørreskjema, eller observasjon, til videre forskning i FILIORUM. Data lagres på sikker server og krever tillatelse av involverte.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger og data samlet inn om deg vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

I tilfeller der det gjøres observasjon av ansatte i barnehagen vil kun de ansatte som har gitt samtykke bli observert. Samtlige ansatte som skal intervjues må ha gitt tillatelse til dette. I gruppeintervju må alle som intervjues ha gitt slik tillatelse. Det skal ikke gjøres lyd-, bilde- eller videoopptak.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det er kun student som vil ha tilgang til opplysninger om ditt navn, hvilken barnehage du arbeider i, og andre detaljer knyttet til datainnsamlingen. Veileder og prosjektgruppe ved UiS vil ha tilgang til anonymiserte data som samles inn. Deltakere vil ikke kunne gjenkjennes hverken i Bacheloroppgaven til studentene eller i eventuelle andre publikasjoner der dataene brukes.

Alle data vil ivaretas gjennom sikker lagring i tråd med UiS retningslinjer, og vil anonymiseres slik at opplysningene ikke vil kunne spores tilbake til kilden. Dette kan gjøres ved at barna/barnehageansatte/barnehagen får fiktive navn eventuelt nummer. Dataene oppbevares på tilgangsbegrenset og passordbeskyttet maskinvare.

Barnehageeierne som har deltatt i prosjektet vil kun få tilgang til resultater gjennom studentenes Bacheloroppgaver der ansatte, barn, og barnehager er anonyme.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres innen Bacheloroppgaven er godkjent slik at ingen data kan spores tilbake til kilden, noe som etter planen er februar 2022.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet (etter at data er samlet inn, men før oppgaven er avsluttet og dataene anonymisert), har du rett til:

- innsyn i data og personopplysninger som er registrert om deg. Du har også rett til å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet og eventuelt slettet opplysninger om deg,
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Etter at anonymisering er foretatt kan du ikke identifiseres i datamaterialet og det vil derfor ikke være mulig å hente ut data om deg.

Ønsker du mer informasjon om datainnsamlingen, kan dette fås ved henvendelse til prosjektansvarlig ved UiS (se kontaktinformasjon på samtykkeskjema).

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Stavanger har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Institutt for barnehagelærerutdanning/FILIORUM, Universitetet i Stavanger ved professor/senterleder FILIORUM Elin Reikerås elin.reikeraas@uis.no, eller administrativ koordinator FILIORUM Secilie Schelbred filiorium@uis.no
- Vårt personvernombud: Rolf Jegervatn rolf.jegervatn@uis.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Elin Reikerås

Secilie Schelbred

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Hverdagspraksiser*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i observasjon i barnehagen
- å delta i intervju og/eller spørreskjema

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles i henhold til de tillatelser jeg har gitt ovenfor.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)